

บทความพิเศษ

เรื่อง

“การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม”

โดย

ศาสตราจารย์ธานีินทร์ กรัยวิเชียร
องคมนตรี

533.158
515บ
555

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961192351

68315

วันที่ 4, มิ.ย., 56

เลขทะเบียน ๑๑๕๖๒๔

เลขหมู่ ๗๕๓.๒๕๘

๕๕๕๗ ๒๕๕๕

บทความพิเศษ

เรื่อง

“การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม”

โดย

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร

องคมนตรี

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

คำนำ

การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมนั้นมีความหมายลึกซึ้ง เป็นคุณธรรมที่สูงส่งทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมยิ่งไปกว่าคุณธรรมอื่นใด เป็นการรวมเอาคุณธรรมประการอื่นๆ ไว้ด้วยแล้วในตนเอง ถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่ประชาชนคนไทยต้องยึดมั่นไว้ประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของคุณงามความดี กฎหมาย และศีลธรรม

บทความเรื่อง “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” เรียบเรียงโดยศาสตราจารย์ธานีินทร์ กรัยวิเชียร องคมนตรี ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้และมีประสบการณ์อย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจริยธรรม รวมทั้งท่านได้ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้มีจริยธรรมอยู่ในจิตใจมาโดยตลอด

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้จัดพิมพ์บทความเรื่องนี้ในรูปแบบมาตรฐานเพื่อเผยแพร่ให้กับประชาชนและผู้สนใจทั่วไป ได้รับรู้และเข้าใจในหลักการ “ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” ในบทความนี้ ศาสตราจารย์ธานีินทร์ กรัยวิเชียร ได้นำเสนอมาตรการด้านคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเสริม

มาตรการด้านกฎหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่
สังคมส่วนรวมอีกทั้งยังได้ยกตัวอย่างของบุคคลผู้ยึดมั่นใน
ความถูกต้องและชอบธรรมซึ่งควรยึดถือเป็นเยี่ยงอย่างแก่คน
ทั่วไปโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลัง

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินขอกราบขอบพระคุณ
ศาสตราจารย์ธานีทร กรีวิเชียร เป็นอย่างสูง ที่กรุณา
อนุญาตให้จัดพิมพ์บทความอันทรงคุณค่าเล่มนี้ สำนักงาน
ผู้ตรวจการแผ่นดินจะนำหนังสือเล่มนี้ไปเผยแพร่แก่ผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และ
ประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
เป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้าน
คุณธรรมและจริยธรรมให้อยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป

(นายปราโมทย์ โชติมงคล)

ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

ศาสตราจารย์พิเศษ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร*

ท่ามกลางความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ความเจริญทางด้านจิตใจของสังคมไทยกำลังเสื่อมถอย สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่ตามใจตนเองอย่างไม่มีขอบเขต (A PERMISSIVE SOCIETY) มั่งง่าย ไร้ระเบียบวินัย และไม่นำพาต่อกฎหมายบ้านเมือง จะเห็นได้จากข่าวอาชญากรรมที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ไม่เว้นแต่ละวัน ผู้คนในสังคมใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหามากขึ้น ตั้งแต่ปัญหาเล็กๆ ในครอบครัวไปจนถึงปัญหาใหญ่ระดับชาติโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม และยังมีปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่เกิดขึ้นอย่างดกตื้นในทุกระดับ ทุกวงการ ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ปัญหาระบบอุปถัมภ์ในวงราชการ มีการวิ่งเต้นให้ได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น และยังมีปัญหาเจ้าพนักงานลูกแก่อ่านาจ ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ที่น่ากลัวยิ่งกว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงเสียอีก เพราะสร้างความไม่ไว้วางใจและความแตกแยกระหว่างประชาชนกับเจ้าพนักงานของรัฐ ทำให้รัฐไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเรื้อรังเสมือนเนื้อร้ายที่ฝังรากลึกคอยกัดกินและบ่อนทำลายบ้านเมืองตลอดมา ทั้งที่เรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่พวกเราทุกคนได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เยาว์วัย หากถามว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ทุกคนก็คงจะตอบคำถามพร้อมกับบออธิบายเหตุผลได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยทุกวันนี้ก็คือ แม้ประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมอยู่แล้วบางส่วนก็ตาม แต่ความเข้าใจนั้นหาได้เข้าถึงส่วนลึกในจิตใจของประชาชนไม่ คนส่วนใหญ่ยังไม่

* ธรรมศาสตร์บัณฑิต, LL.B. (London), of Gray's Inn, Barrister., อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา, อดีตนายกรัฐมนตรี, ศาสตราจารย์พิเศษวิชากฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, องคมนตรี

ตระหนักถึงความสำคัญและไม่นำไปปรับใช้ในชีวิตจริง ผู้เขียนเองในฐานะที่เคยได้รับเชิญไปบรรยายในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมหลายครั้ง และเขียนหนังสือ รวมทั้งบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมหลายเรื่องด้วยกัน^๑ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า แม้ผู้เรียนและผู้อ่านจะเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนพยายามสื่อ แต่สิ่งที่พวกเขาเข้าใจนั้นก็กลับเข้าไม่ถึงจิตใจของเขาเลย ตัวอย่างเช่น ผู้เขียนเคยถามผู้เรียนว่า หากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาลำดับเหนือขึ้นไปเป็นการขัดกับความถูกต้องชอบธรรม ท่านผู้เป็นผู้ได้บังคับบัญชาจะทำอย่างไร? จำต้องทำตามคำสั่งหรือไม่? เพราะหากไม่ทำ ก็จะไม่เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานเนื่องจากผู้บังคับบัญชาไม่พอใจและอาจจะไม่พิจารณาความดีความชอบให้ อนาคตในวิชาชีพอาจดับวูบลงหรือแทบจะไม่มีอะไรเหลือ เรียกว่าอยู่ต่อไปก็ “เลี้ยงไม่โต” แต่ถ้าท่านยอมปฏิบัติตามคำสั่ง อันมิชอบนั้นท่านก็ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายโดยลำพัง และในแง่กฎหมาย ท่านก็ยังต้องรับผิดชอบชั่วของท่านอยู่นั่นเอง เรียกได้ว่า “หนีเสือปะจระเข้” ในสถานการณ์เช่นนี้ท่านเองจะทำอย่างไร? หลายคนเลี้ยงที่จะไม่ตอบคำถามและส่วนใหญ่มักคิดกันว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมดาที่สถานการณ์หรือความจำเป็นในชีวิตบีบบังคับให้เขาจำต้องทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา แม้คำสั่งนั้นจะไม่ชอบก็ตาม หรืออาจคิดว่าใครๆ ก็ทำกัน หากเราไม่ทำตาม คนส่วนใหญ่ก็อาจกลายเป็นที่หมั่นไส้หรือกลายเป็นแกะดำของที่ทำงานได้ ดังนั้น ถ้าถือคติ “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม” ย่อมสบายใจกว่ายอมสละเสียซึ่งอุดมการณ์ดีกว่าที่จะยอมหมดหนทางทำมาหากิน นี่แหละที่ผู้เขียนกล่าวว่า คำสอนเข้าไม่ถึงตัวผู้เรียน เข้าไม่ถึงจิตวิญญาณของผู้เรียนอัน

^๑ เช่น หนังสือ “คุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมาย” “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร” “จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ” “คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทย: อุปสรรค ความพร้อมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” “คุณธรรมและจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย” “หลักนิติธรรม” ฯลฯ

จะทำให้เขาตระหนักถึงความสำคัญและถือปฏิบัติตามได้ เป็นเหตุให้สังคมไทยกำลังตกอยู่ในภาวะอันตรายดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้^๒

หากจะวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมเข้าไม่ถึงจิตใจของประชาชนแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ ทัศนคติของประชาชนนั่นเอง ขอให้ท่านลองพิจารณาการอบรมสั่งสอนลูกหลานของเราดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ลูกเอ๋ย ขอให้ลูกตั้งอกตั้งใจเรียนให้ดีนะ ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน มีอำนาจวาสนา มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีแต่ความมั่งมีศรีสุข แล้วลูกจะได้มาเป็นพี่พี่พ้าของพ่อแม่พี่น้องและลูกหลานของเราต่อไป”

ท่านคงคุ้นเคยกับตัวอย่างการอบรมสั่งสอนดังกล่าวและอาจจะสงสัยว่าการอบรมสั่งสอนดังกล่าวบกพร่องประการใด เนื่องจากทุกคนก็ย่อมต้องการให้ลูกหลานของตนมีการศึกษาที่ดี มีทรัพย์สินเงินทอง มีอำนาจเหนือผู้อื่นทั้งนั้น ผมเองก็เห็นว่า การอบรมสั่งสอนดังกล่าวไม่ใช่เรื่องผิดแต่ประการใด แต่หากท่านได้พิจารณาโดยถี่ถ้วนแล้ว ท่านจะเห็นว่าคำสอนดังกล่าวไม่ได้อบรมสั่งสอนหรือคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมแต่ประการใดเลย ประเด็นสำคัญที่เราควรจะต้องปลูกฝังลูกหลานของเรานั้นอยู่ที่ว่า การได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญ และสุขนี้จะต้องได้มาด้วยความถูกต้องชอบธรรม ด้วยความสุจริตเท่านั้น ไม่ใช่ได้มาจากการกระทำทุจริตผิดกฎหมาย การแก่งแย่งจากผู้อื่นโดยมิชอบ กล่าวคือ ต้องเป็นการได้มาด้วย “ความถูกต้องและชอบธรรม” เท่านั้น ขอให้ทุกท่านใคร่ครวญดูว่าตัวอย่างคำสอน

^๒ สำหรับคำมอดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า หากเป็นเรื่องที่เราต้องรับผิดชอบหรือต้องทำในนามตนเองนั้น เราจำเป็นต้องเลือกความถูกต้องชอบธรรมอยู่เหนือสิ่งอื่นใด แต่ก็ต้องรู้จักวิธีปฏิเสธอย่างนุ่มนวลและแนบเนียน แบบบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น อ่อนนอกแต่แข็งใน ถึงเขาจะไม่พอใจแต่ก็อาจลดความตึงเครียดลงไปได้ในระดับหนึ่ง ท่านต้องเป็นตัวของท่านเอง มิใช่ทำตัวเป็น “ต้นอ้ออุลม” เพราะหากท่านทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องแล้ว ตัวท่านเองก็ไม่มีทางรอดพ้นกฎแห่งกรรมอันเป็นสังขธรรมไปได้อย่างแน่นอน แต่ถ้าตัวท่านเองยึดหลักทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว แม้จะต้องประสบกับความยากลำบากสักเพียงใด ท่านก็ยังภูมิใจได้ว่า ท่านได้พยายามกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมมาโดยตลอดแล้ว และขอให้เชื่อมั่นว่าในท้ายที่สุดความถูกต้องชอบธรรมจะปกป้องตัวท่านเอง

ดังกล่าวเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเต็มไปด้วยคนที่ปรารถนาจะเป็นใหญ่เป็นโต มีอำนาจวาสนา มีความมั่งคั่ง โดยไม่คำนึงถึงวิธีการให้ได้สิ่งเหล่านั้นมาหรือไม่?

เราจะแก้ไขปัญหาได้อย่างไร? จะทำอย่างไรให้ผู้คนในสังคมที่กำลังหลงลืม ละเลย หรือถึงขั้นเมินเฉยต่อศีลธรรมจรรยา ให้หันกลับมาตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้อย่างจริงจัง? หนทางที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เราคงต้องแก้ที่ต้นเหตุแห่งปัญหา เมื่อเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตใจเราก็ต้องแก้ไขที่จิตใจเสียก่อน ลำดับแรกผู้เขียนใคร่ขอยกตัวอย่างการอบรมสั่งสอนเยาวชนของประเทศอังกฤษซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่ประชาชนมีจุดเด่นในเรื่องระเบียบวินัยและความสำนึกในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง เรามาลองพิจารณากันดูว่าชาวอังกฤษเขาอบรมลูกหลานกันอย่างไร?

ชาวอังกฤษถือว่าการเป็น “เด็กดี” สำคัญกว่าและต้องมาก่อนการเป็น “เด็กเก่ง” ดังนั้น เขาจึงฝึกอบรมเด็กตั้งแต่เข้าใจความด้วยคตินิยมง่ายๆ ๗ ประการ คือ

๑. สัจจะ พุดความจริง (TRUTH)
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต (HONESTY)
๓. ความระลึกในหน้าที่ (SENSE OF DUTY)
๔. ความอดกลั้น (PATIENCE)
๕. ความเป็นธรรม (FAIR PLAY)
๖. ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (CONSIDERATION FOR OTHERS)
๗. เมตตาธรรม (KINDNESS)

ชาวอังกฤษได้รับการปลูกฝังคตินิยมทั้ง ๗ ประการนี้มาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเป็นอุปนิสัยประจำชาติ และเมื่อบุคคลใดมีคตินิยมทั้ง ๗ ประการครบถ้วน ก็ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มี “INTEGRITY” อันเป็นคุณธรรมที่สูงส่งซึ่งถือเป็นหัวใจของคุณธรรมและจริยธรรมทั้งปวง

การปลูกฝังคตินิยมดังกล่าวให้กับเยาวชนชาวอังกฤษ เพื่อให้มีจิตใจที่ยึดมั่นใน “INTEGRITY” นี้ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศอังกฤษสามารถดำรงมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงส่งเอาไว้ได้ตลอดมา^๓ การปลูกฝังคตินิยมทั้ง ๗ ประการดังกล่าว น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนหรือบุคคลทั่วไปในสังคมของเรา นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่าในการฝึกอบรมเด็กไทย เราควรเพิ่มคตินิยมอีก ๕ ประการ เพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมอันดีและสภาพของสังคมไทย คือ

๘. ความกตัญญูทวาที (GRATITUDE)
๙. ความสุภาพนุ่มนวล (POLITENESS)
๑๐. ความเคารวต่อผู้มีอาวุโส (RESPECT FOR ELDERS)
๑๑. รักษาคำพูด (PROMISE)
๑๒. จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม (PUBLIC CONSCIENCE)

สำหรับคำว่า “INTEGRITY” นั้นพจนานุกรมภาษาอังกฤษได้ให้ความหมายไว้ว่า “STRENGTH AND FIRMNESS OF CHARACTER” “UNCOMPROMISING ADHERENCE TO A CODE OF MORAL VALUES” และ “MORAL UPRIGHTNESS” โดยมีรากศัพท์มาจากคำศัพท์ภาษาละตินว่า “INTEGER” ซึ่งแปลว่า WHOLENESS หรือความครบถ้วนสมบูรณ์ ความเป็นจำนวนเต็ม เมื่อพิจารณาแล้วก็จะให้ความหมายอันลึกซึ้งว่า “คนที่จะเป็นคนเต็มคนนั้น ย่อมจะต้องมี “INTEGRITY” เป็นคุณธรรมประจำตัว”

^๓ ผู้เขียนมิได้หมายความว่า คุณธรรมและจริยธรรมของชาวอังกฤษโดยรวมนั้นดีที่สุดในตัวอย่างไม่เห็นได้ชัดว่าชาวอังกฤษบางกลุ่มก็ประพฤติตนเป็นอันธพาลจนเป็นที่รังเกียจของคนทั่วโลก เช่น กลุ่มอันธพาล (HOOLIGANS) ที่เป็นแฟนกีฬาฟุตบอล เวลาทีมอังกฤษไปแข่งขันฟุตบอลกับประเทศใด ถ้าทีมอังกฤษแพ้ก็ทะเลาะระรานแบบขี้แพ้ชวนตี เป็นต้น แต่ผู้เขียนอยากให้พิจารณามาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของชาวอังกฤษบางกลุ่ม อาทิ ผู้พิพากษาศาลสูงของอังกฤษซึ่งตลอดระยะเวลา ๓๐๐ ปีที่ผ่านมา ไม่เคยมีผู้พิพากษาศาลสูงรายใดถูกศาลพิพากษาว่ากินสินบาทคาดสินบนเลยหรือแม้แต่จะถูกกล่าวหาว่าไม่มี และในอังกฤษก็ไม่มีนักการเมืองรายใดที่ถูกลงโทษฐานประพฤติมิชอบแล้วจะกลับมาเล่นการเมืองได้อีกเลย เราจึงควรศึกษาว่า การที่เขาสามารถรักษาคุณธรรมและจริยธรรมของเขาเอาไว้ได้อย่างน่าทึ่งนั้น เขาทำได้อย่างไร

ในภาษาไทย เราไม่อาจหาถ้อยคำเพียงถ้อยคำเดียวมาอธิบายความหมายของคำว่า “INTEGRITY” ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ความ ท่านผู้รู้บางท่านให้ความเห็นว่า คำดังกล่าวมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “อวีโรน” หรือ “ความไม่คลาดธรรม” อันเป็นราชธรรมประการที่สิบในทศพิธราชธรรม คือ วางพระองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลากสักการะ หรืออิฏฐารมณฺ์ อนิฏฐารมณฺ์ใดๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือระเบียบแบบแผน หลักการปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป (NON-OPPOSITION; NON-DEVIATION FROM RIGHTEOUSNESS; CONFORMITY TO THE LAW)^๕ แต่คนทั่วไปก็อาจจะไม่คุ้นเคยหรือไม่รู้ความหมายของคำว่า “อวีโรน” และโดยปกติศัพท์ในพุทธศาสนาจะมีความหมายเฉพาะที่ลึกซึ้งมาก ผู้เขียนจึงไม่แน่ใจว่าจะมีความหมายที่ตรงกันกับคำว่า “INTEGRITY” โดยสมบูรณ์หรือไม่ เพราะคำว่า “INTEGRITY” นี้ หมายรวมถึง ความหนักแน่น ความน่าเชื่อถือ ความยึดมั่นในหลักการและความถูกต้อง ดังนั้นแทนที่จะบัญญัติคำศัพท์ขึ้นใหม่แล้วต้องมาอธิบายความหมายคำศัพท์นั้นอีก ผู้เขียนขอให้ความหมายของคำนี้ตรงตามคำแปลว่า “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม”

ศาสตราจารย์ สตีเฟน แอล คาร์เตอร์ แห่งมหาวิทยาลัยเยล สหรัฐอเมริกา ได้ให้ข้อเสนอว่า บุคคลใดจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มี “INTEGRITY” บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติครบถ้วน ๓ ขั้นตอน คือ

๑. พินิจพิเคราะห์แยกแยะว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดีให้กระจ่างชัด
๒. ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องอย่างเคร่งครัด แม้จะทำให้ตนลำบากหรือเสียผลประโยชน์ก็ตาม

^๕ พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๘), หน้า ๒๘๖-๒๘๗

๓. ประกาศให้ผู้อื่นได้ทราบโดยทั่วกันว่าตนได้ปฏิบัติไปเช่นนั้น โดยได้พินิจพิเคราะห์แยกแยะว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว^๕

ตัวอย่างคนไทยที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมเป็นปูชนียบุคคลก็มีไม่น้อย อาทิ พันท้ายนรสิงห์เป็นตัวอย่างของผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรม โดยไม่หวาดหวั่นต่อพระราชอาญาถึงชีวิตที่ตนจะได้รับ ท่านเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ที่แม้ความตายอันเป็นสุดยอดของความกดดันจะมาอยู่ตรงหน้า ท่านก็มีเกรงกลัว กลับยอมสละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องและชอบธรรม หรือพระยาอรรณการีย์นิพนธ์ก็เป็นตัวอย่างผู้มีคุณธรรมร่วมสมัย ท่านเป็นแบบอย่างของนักกฎหมายไทยที่ควรค่าแก่การสรรเสริญและเจริญรอยตาม แม้มีลูกความซึ่งเป็นพ่อค้าที่จะนำเรือใบใช้ ลักลอบขนข้าวขายต่างประเทศมาจ้างท่านว่าความแก้ต่างให้ด้วยค่าจ้างที่สูงก็ตาม ท่านก็ไม่ลังเลใจที่จะปฏิเสธไม่รับว่าความให้ เพราะเห็นว่าการกระทำของลูกความที่ลักลอบขนข้าวไปต่างประเทศนั้นผิดกฎหมายและเปรียบเสมือนการปล้นท้องประชาชนในยามที่บ้านเมืองข้าวยากหมากแพง ทั้งที่ช่วงเวลานั้นท่านเพิ่งเริ่มก่อตั้งสำนักงานทนายความและกำลังต้องการรายได้มาค้ำจุนสำนักงานเช่นกัน^๖

หลายท่านอาจสงสัยว่า การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม แตกต่างและสำคัญว่าคุณธรรมประการอื่น เช่น ความซื่อสัตย์สุจริตอย่างไร? เหตุใดจึงถือว่าเป็นหัวใจของคุณธรรมและจริยธรรม? ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเพื่อความกระจ่างและไขข้อข้องใจดังกล่าวว่า หากท่านเป็นผู้ที่ทำงานด้วยความตั้งใจ เคารพกฎหมายและกฎระเบียบในการทำงาน ไม่เคยทุจริต คดโกง หรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ท่านสามารถพูดได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตคนหนึ่ง แต่หากบังเอิญท่านได้รู้ได้เห็นมาว่า

^๕ STEPHEN L. CARTER, INTEGRITY (NEW YORK: BASIC BOOKS, 1996), PP.7-12.

^๖ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, “ไว้ว่าลัย”, อนุสรณ์ศาสตราจารย์พระยาอรรณการีย์นิพนธ์ (โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, พ.ศ.๒๕๒๑), หน้า ๑๖

ผู้ได้บังคับบัญชาของท่านปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง แล้วท่านยังทำเพิกเฉย เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ปลอ่ยให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตและทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงต่อไป จะด้วยความเกรงใจหรือหวาดกลัวต่ออิทธิพลของบุคคลเหล่านั้น หรือคิดว่าไม่ใช่ธุระของท่าน ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นและพฤติกรรมของเขาก็อยู่ในความรับผิดชอบของท่านโดยตรง ในขณะที่เดียวกันท่านก็ยังตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของท่านต่อไปตามเดิม เช่นนี้ ท่านอาจกล่าวได้ว่าท่านยังคงความซื่อสัตย์สุจริตอยู่เช่นเดิม เนื่องจากท่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการทุจริตดังกล่าว แต่ท่านคงไม่สามารถพูดได้อย่างเต็มปากว่าท่านเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม เนื่องจากท่านปลอ่ยให้สิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมเกิดขึ้นและยังคงมีอยู่ต่อไป ทั้งๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของท่านเอง ต่อเมื่อท่านได้พยายามป้องกัน ยับยั้ง หรือต่อต้านการกระทำทุจริตดังกล่าวแล้ว ท่านจึงจะพูดได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้นเอง

จะเห็นได้ว่า การรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องและชอบธรรมนั้น แม้ไม่มีผู้ใดหรือกฎหมายใดมาบังคับให้ต้องทำ แต่เขาก็สมัครใจทำเองเพราะความสำนึกในความถูกต้องชอบธรรมและความรู้สึกที่จำต้องรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศและศักดิ์ศรี ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงกล่าวว่า “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” มีความหมายลึกซึ้ง เป็นคุณธรรมที่สูงส่ง และมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมยิ่งไปกว่าคุณธรรมอื่นใดเพราะได้รวมเอาคุณธรรมประการอื่นๆ ไว้ด้วยแล้วในตัวเอง หากผู้ใดเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมแล้ว ก็ย่อมจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณงามความดี กฎหมาย และศีลธรรมเสมอ

เมื่อพวกเราทราบแล้วว่าหัวใจของการรักษาไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมก็คือ การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ปัญหาคือ เราจะทำอย่างไรที่จะให้การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมนี้ เข้าถึงและหยั่งรากลึกในจิตใจของประชาชน? จะทำอย่างไรให้ประชาชนกล้าที่จะยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยมิหวั่นเกรงต่ออิทธิพลใดๆ? ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๙ จะบัญญัติให้มีประมวลจริยธรรมเพื่อกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท โดยให้มีกลไกและระบบในการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ ทั้งนี้ การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางวินัย และเราก็มีประมวลจริยธรรมออกมาหลายฉบับแล้วก็ตาม” แต่กฎหมายเหล่านั้นไม่ใช่ยาครอบจักรวาลที่จะรักษาเยียวยาปัญหาสังคมได้ทุกอย่าง เพราะเรื่องกฎหมายกับเรื่องจิตใจคนนั้นห่างกันแสนไกล แม้รัฐจะตรากฎหมายออกมาได้ดีเพียงใดก็มีอาจบังคับจิตใจคนได้ กฎหมายไม่อาจเปลี่ยนพฤติกรรมหรืออุปนิสัยอันเลวร้ายของมนุษย์ได้เลย ชื่อนักคิดอีกประการหนึ่งก็คือ ยังมีกฎหมายมากเท่าไรก็ยังมีช่องโหว่สำหรับผู้ที่มีจิตใจคิดจะโกงมากเท่านั้น แม้กระนั้นก็ดี มาตรการทางกฎหมายก็ยังคงจำเป็นต้องมีอยู่ เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเท่าที่จะนำมาได้ โดยที่เราจักต้องใช้มาตรการอื่นเข้ามาเสริมมาตรการทางกฎหมายด้วยจึงจะมีประสิทธิผลสูงสุดในการแก้ปัญหา ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาเสริมมาตรการทางกฎหมายดังนี้

๑. มาตรการแก้ไขจิตใจด้วย “hiriโอดตปปะ” และ “กฎแห่งกรรม”

ปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจเป็น “กิเลส” ของตัวบุคคล เราจึงควรมุ่งแก้ไขที่เรื่องของจิตใจเป็นสำคัญว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมี hiriโอดตปปะหรือมีความละเอียดอ่อนต่อการทำชั่วและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งจะ使他ไม่กล้าที่จะทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม

^๓ เช่น ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ประมวลจริยธรรมข้าราชการฝ่ายอัยการและบุคลากรของสำนักงานอัยการสูงสุด ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยประมวลจริยธรรมของข้าราชการการเมือง พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นต้น

เพื่อให้คนมีหิริโอตตปปะ เราต้องตั้งใจและชี้ให้ผู้เรียนคิดอีกด้าน หนึ่งว่า หิริโอตตปปะนี้แท้จริงแล้วมีบทกำหนดโทษ (SANCTION) ด้วยจึงจะ ได้ผลดี กล่าวคือ สมควรจะต้องมีการอบรมศึกษาเรื่อง “กฎแห่งกรรม” ให้ เป็นบทบังคับของหิริโอตตปปะว่า **ผู้ใดทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่ว ย่อม ได้รับผลแห่งกรรมนั้นไม่ช้าก็เร็ว** กฎแห่งกรรมนี้เป็นทั้งบทให้รางวัลหากทำดี และเป็นบทลงโทษหากทำชั่ว คือเป็น REWARD AND PUNISHMENT อยู่ใน ตัว ทั้งยังเป็นกฎธรรมชาติหรือสัจธรรมที่จะต้องเกิดแก่ทุกคนไม่มีผู้ใดก้าว ล่วงเสียได้

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการฝึกอบรมเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมก็คือ ผู้เรียนมักไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เพราะไม่ ส่งผลทันตาเห็นเสมอไป หากกรรมส่งผลทันตาเห็นก็คงไม่มีใครกล้าทำชั่ว เพราะทุกคนย่อมตระหนักดีว่าหากตนทำชั่วยกก็จักได้รับผลร้ายจากกรรมที่ตน ทำในทันใดนั้นนั่นเอง แต่เมื่อกรรมไม่ได้ส่งผลทันตาเห็น ผู้คนจึงไม่นำพาต่อ กฎแห่งกรรม กล้าลองดี กล้าเสี่ยง ไม่ใยดีว่าการกระทำของตนจะส่งผลให้เกิด อะไรขึ้นแก่ตนบ้าง เพราะเห็นว่าคนที่กระทำความชั่วบางคนดูเหมือนไม่ต้อง รับโทษหรือผลชั่วอะไรเลยในชีวิต ขณะที่บางคนทำดีแสนดีก็ดูเหมือนไม่ได้รับ ผลดีมากมายอะไร หรือบางครั้งคนที่ทำดีอยู่ในกฎระเบียบก็กลับกลายเป็นคน ขวางโลกในสายตาคอนอื่นไปเสียอีก จนมีคำพังเพยที่พูดกันทั่วไปว่า **“ทำดีได้ดี มีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป”** บางคนจึงปฏิเสธที่จะรับฟังเรื่องกฎแห่งกรรม เสียเลย ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมาคิดให้เสียเวลา อะไรรจะเกิดมันก็ต้องเกิด ไว้คิดแก้ปัญหาเมื่อเรื่องเกิดแล้วจะดีกว่า

ในข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่าหากท่านจะเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมและ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านก็ควรเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ด้วย ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า กรรมในอดีตชาติอาจส่งผลให้มารับในชาตินี้หรือ ชาติต่อๆ ไป และเมื่อชดใช้กรรมเก่าแล้ว บ่วงกรรมนั้นก็ก็จะสลายสิ้นไปไม่เป็น วิชากรรมต่อไปอีก แม้เรื่องเหล่านี้ไม่อาจพิสูจน์ได้ชัดเจน แต่ก็มีบางสิ่ง บางอย่างที่ท่านสามารถสังเกตได้จากตัวท่านเองหรือคนรอบข้าง เป็นต้นว่า ผู้

3961192351

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

-๑๑-

ที่มั่งคั่งร่ำรวยขึ้นอย่างมากมายมหาศาล หากเงินทองที่ได้มานั้นเป็นของร้อน ก็มักจะอันตรายน่าพิศวง ผู้ที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นร้อยล้าน พันล้านจนเป็นมหาเศรษฐีก็ยากที่จะประสบกับความสุขความเจริญในชีวิต และอาจกระทบถึงชีวิตของลูกหลานในภายหน้าด้วย นอกจากนี้ ขอให้ท่านพึงระลึกไว้เสมอว่า “**ความลับไม่มีในโลก**” หากท่านได้ทำกรรมชั่วอันใดไว้แล้ว ไม่ช้าไม่นานความจริงก็ต้องปรากฏให้ท่านหรือลูกหลานของท่านต้องรับผลแห่งกรรมชื่อนั้นอย่างแน่นอนไม่วันใดก็วันหนึ่ง

มีข้อสังเกตบางประการในเรื่องกฎแห่งกรรมด้วยว่า บางคนบุญก็ ทำกรรมก็สร้าง แต่บุญก็อยู่ส่วนบุญ กรรมก็อยู่ส่วนกรรม ไม่อาจหักกลบลบ กันได้ ดังนั้น ท่านไม่ควรทำผิดทำชั่วต่อผู้ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อแผ่นดิน อன்றี้แม้จะมีผู้ใดทำให้ท่านเจ็บใจ ท่านก็ไม่ควรผูกใจเจ็บ เพราะผู้กระทำจัก ต้องได้รับผลกรรมของเขาอยู่แล้ว ถ้าท่านยังคงผูกใจเจ็บ ท่านเองก็ต้องรับ กรรมนั้นด้วย เพราะเวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร

ทางหนึ่งที่จะให้เด็กตระหนักในกฎแห่งกรรมอย่างหนักแน่น ก็คือ การหาตัวอย่างเรื่องจริงให้เด็กได้เห็นจะแจ้ง ผู้เขียนขอยกอุทาหรณ์เรื่องหนึ่ง คือ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ผู้หนึ่งได้บรรยายในโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพรานเมื่อเริ่ม ก่อตั้งใหม่ ๆ ว่า ท่านปราบปรามโจรผู้ร้ายระดับไอ้เสือมามากมาย มีอยู่รายหนึ่ง เป็นคนร้ายใจอำมหิตถึงขนาด คือปล้นแล้วฆ่าคนในครอบครัวและเด็กเล็กแล้ว ฆ่าเจ้าทรัพย์ทั้งครอบครัว ทั้งจุดไฟเผาบ้านทิ้งด้วย ท่านเห็นว่าจะนำตัวไอ้เสือขึ้น ศาลก็ยุ่งยากเสียเวลา ท่านจึงตั้งศาลเตี้ยชำระความเอง โดยจับไอ้เสือร้ายใจ อำมหิตใส่กุญแจมือ แล้วกระหน่ำยิงด้วยปืนพกประจำตัวท่านในระยะเผาขนจน สะใจท่าน เมื่อกระหม่อมของคนร้ายกระเด็นออกไปจากร่างไอ้เสือ ท่านจึงหยุด ท่านว่าไม่ช้าไม่นานต่อมา ท่านมีบุตรคนหนึ่งคลอดแล้วไม่มีกระหม่อม ในไม่ช้าก็ ตาย นักเรียนนายร้อยตำรวจรุ่นนั้นจดจำเรื่องนี้ได้ตั้งแต่ตอนเป็นนักเรียนนายร้อย ตำรวจ จนกระทั่งปลดเกษียณราชการ

เรื่องกฎแห่งกรรมนี้ เราควรปลูกฝังให้ประชาชนได้ตระหนัก ตั้งแต่เยาว์ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสสังเกตและศึกษาด้วยตัวของเขาเองว่า

กฎแห่งกรรมเป็นัจธรรมหรือไม่ เมื่อเขาตระหนักได้รวดเร็วเพียงใดก็เป็นเอกลักษณ์ของเขาในอันที่จะดำเนินชีวิตโดยมีหิริโอตตปปะและกฎแห่งกรรมเป็นบังเหียนให้กรอบของชีวิตดำเนินไปในเส้นทางที่ถูกต้องชอบธรรมตลอดไป”

๒. การปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ (PUBLIC CONSCIENCE)

นอกจากทำให้ประชาชนมีหิริโอตตปปะอันจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำความชั่วแล้ว เรายังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้ประชาชนในชาติมีจิตสำนึกสาธารณะที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยการ “ปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ” ในเยาวชนและ “ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ” ในตัวผู้ใหญ่ไปพร้อมกันกระตุ้นและรบร้าให้ประชาชนเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเสียในส่วนได้ส่วนเสียของบ้านเมือง เพราะวิกฤตการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความไม่นำพาต่อปัญหาสังคมของประชาชน แม้จะเห็นว่าไม่มีสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมเกิดขึ้นก็ถึงเฉยเสีย คิดเสียว่า “ฉันไม่

“ปัจจุบันหลายหน่วยงานได้ให้ความสำคัญในเรื่องการอบรมสั่งสอนคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนมากขึ้น มีหลายโครงการที่น่าสนใจไม่น้อย เช่น “โครงการธรรมาคารความคิด” ที่มีการจัดต่อเนื่องมาแล้วหลายปี ทั้งในโรงเรียนทุกระดับชั้น มหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนในเรือนจำ เป็นโครงการที่ช่วยปลูกฝัง กระตุ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้เด็กนักเรียนนักศึกษาทำความดี ภาควิชาจิตและเห็นคุณค่าของตนเอง และยังทำให้ครูอาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ได้มีโอกาสใกล้ชิดและร่วมมือกันสังเกตพฤติกรรมของเด็กและช่วยกันเพาะบ่ม อบรมสั่งสอนคุณลักษณะนิสัยอันดีงามให้กับเด็กได้มากขึ้น หรือ “โครงการสอนธรรมะโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการเรียนการสอน” ของพระมหาสมโชท ธีรธมโม พระอาจารย์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี ก็นับว่าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เด็ก ได้ซึมซับธรรมะไปพร้อมๆ กับความเพลิดเพลินในการสร้างสรรค์งานศิลปะ (ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก หนังสือ “ศิลปะธรรม คู่มือการสอนธรรมะโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการเรียนการสอน” โดยพระมหาสมโชท ธีรธมโม จัดพิมพ์เผยแพร่โดย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) และเมื่อเร็วๆ นี้ กรุงเทพมหานคร ได้ร่วมกับ ศูนย์สาธารณะประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย ได้จัดทำหลักสูตร “โตไปไม่โกง” (ANTI-CORRUPTION) นำร่องโดยการอบรมครูผู้สอนจำนวน ๑,๕๐๐ คน โดยมีมุ่งเน้นการสอนให้เยาวชนยึดมั่นในค่านิยม ๕ ประการ คือ ๑. ความซื่อสัตย์สุจริต ๒. การมีจิตสาธารณะ ๓. สร้างความเป็นธรรมในสังคม ๔. มีความรับผิดชอบ และ ๕. อยู่อย่างพอเพียง โดยมีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีงามในการยึดมั่นทำความดีและต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน หลักสูตร “โตไปไม่โกง” นี้ จะใช้สอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ๒๕๐ แห่ง ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ นี้ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงประถมศึกษาปีที่สาม ผู้เขียนเห็นว่า โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่ดีและน่าสนใจมาก เราได้ดำเนินการมาถูกทางแล้วในการเริ่มสร้างจิตสำนึกเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่ระดับเยาวชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการต่างๆ เหล่านี้จะได้รับการสนับสนุน พัฒนา และขยายไปในโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ ไม่ช้า

เกี่ยว” หรือ “ธุระไม่ใช่” โดยลืมนึกไปว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง หากบ้านเมืองไปไม่รอดเสียแล้ว เราก็คงจะอยู่ไม่ได้เช่นกัน ดังนั้น ต้องมีการสร้างทัศนคติใหม่ให้ประชาชนตระหนักว่า “เป็นหน้าที่ของฉัน” ที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อความเป็นไปในสังคม ประชาชนและเจ้าพนักงานของรัฐจักต้องช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้เกิดการกระทำผิดประพฤตินิยมขอขึ้น ทั้งต้องไม่เป็นตัวการกระทำผิดเสียเอง และต้องรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ดังอมตะวาจาของอดีตนายกรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกา จอห์น ฟิชเยอร์ลด์ เคนเนดี ซึ่งกล่าวปลุกจิตสำนึกสาธารณะให้กับประชาชนของเขาด้วยถ้อยคำที่จับใจว่า

“...จงอย่าถามว่าประเทศชาติจะทำอะไรให้แก่ท่านได้บ้าง จงถามว่าท่านจะทำอะไรให้แก่ประเทศชาติได้บ้าง...”^{๙๙}

จิตสำนึกสาธารณะนี้ ผู้เขียนหมายถึงว่า ประชาชนควรได้รับการชี้นำให้รักษาเกียรติภูมิของชาติ มีความเคารพต่อตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อศีลธรรมต่อสังคมส่วนรวม จริงอยู่ที่ว่าเราทุกคนต่างก็ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว แต่คนเรานั้นก็ไม่ควรคิดแต่จะกอบโกยสมบัติหรือแสวงอำนาจ ยศศักดิ์ หรือตำแหน่งเพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม เพราะความพึงพอใจในสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการตอบสนองชั่วคราวชั่วครวญต่ออดีต^{๑๐๐} เท่านั้น หากใช้ความสุขที่แท้จริงไม่ คุณค่าแห่งชีวิตเรามีมากกว่าสิ่งเหล่านี้มากมายนัก ความสุขที่แท้จริงจึงอยู่ที่การให้ การเสียสละ และการอุทิศตนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความภาคภูมิใจ และความอภิมรย์ในดวงใจอย่างยั่งยืนและแท้จริง

๓. กระบวนการร่อนทอง (A CLEANSING PROCESS)

^{๙๙} “...ASK NOT WHAT YOUR COUNTRY CAN DO FOR YOU — ASK WHAT YOU CAN DO FOR YOUR COUNTRY...” คำปราศรัยวันเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๖๑

^{๑๐๐} คำว่า “อดีต” นี้ หมายถึง ตัวตน การยึดมั่นถือมั่น หรือที่ท่านพุทธทาสภิกขุเรียกว่า “ตัวกู-ของกู”

ในโลกเรานั้นไม่มีผู้ใดเกิดมาดีเต็มร้อยหรือชั่วทั้งร้อย หากแต่ละคนก็มีดีบ้าง ชั่วบ้าง คละกันไป ทุกคนล้วนมี “กิเลส” อยู่ในตัวเอง มากบ้างน้อยบ้าง ผู้ใดมีจิตใจที่เข้มแข็งแน่วแน่ในความดีก็สามารถข่มกิเลสในใจตนได้ แต่ก็มีไม่น้อยที่ต้องพ่ายแพ้ต่อกิเลสในใจตัวเอง เช่น เมื่อแรกก็เป็นคนดีมีศีลธรรม แต่ภายหลังเมื่อมีอำนาจวาสนา เสพความสุขสบายจนเคยชิน ก็ลืมหูลืมตา เหลิงอำนาจ ยอมกระทำการทุกอย่างเพื่อให้ได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจวาสนานั้น ตัวอย่างเหล่านี้มีให้เห็นเกลื่อนกลาดในสังคม เราจึงจำเป็นต้องมีการชะล้างจิตใจและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยการหมั่นเพียรเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยการ “ร้อน” ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม อันไม่พึงปรารถนาให้หลุดร่วงลงไป และสร้างสมความดีงามขึ้นเป็นลำดับ เปรียบเสมือนการร้อนทองที่ต้องค่อยๆ คัดกรองเอาเศษหินเศษดินออก ค่อยๆ ร้อนจนกระทั่งได้ทองคำที่มีความบริสุทธิ์จริงๆ^{๑๑๑}

นอกจากจะร้อนทองตัวเองแล้วเรายังต้อง “ร้อน” หาทองคำบริสุทธิ์มาทำงานให้กับบ้านเมืองด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือในวงการศึกษาวิชาชีพสาขาต่างๆ เพราะบุคคลที่เราเลือกเข้ามา

^{๑๑๑} เมื่อใดจึงเรียกว่าเป็น “ทองคำบริสุทธิ์” นั้นผู้เขียนใคร่ขอยกคำกล่าวของท่านศาสตราจารย์ ดร.พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัยและเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งกล่าวไว้ในการอบรมจริยธรรมและกรรพการศึกษามงคล โดยสภาพทศวรรษแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ว่า คุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ ซึ่งเป็นรากฐานของจริยธรรมอยู่ในใจวัดไม่ได้ ประเมินไม่ได้ แต่มีสิ่งหนึ่งที่อาจพิสูจน์คุณธรรมไม่ในแต่ละบุคคลได้ สิ่งนั้นคือ สกนการณที่กตัญญูนบถปฏิบัติที่เรายังไม่ถูกทอดทิ้งทุกคนก็ธรรมดา แต่พอถึงที่เราเรียกว่าวิกฤติ คือไม่ช้าหรือไปช้า ไม่รู้จะรอดหรือจะตาย จะเสียชื่อหรือประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว ช่วงนี้การตัดสินใจต่อคุณธรรมเป็นที่แน่นอนภายในจิตใจ สกนการณจะพิสูจน์ว่าเป็นทองคำแท้หรือไม่ ในอเมริกา ตระกูลคนแคระเป็นตระกูลที่มีอิทธิพลมากทางการเมือง โดยนายเอ็ดเวิร์ด เทนเนต ก็เป็นหนึ่งในบุคคลที่อยู่ในสายตของประเทศว่าจะจะได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี แต่เขาก็ไม่เคยไปถึงขั้นนั้นที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะในสมัยที่เขายังหนุ่มยังอยู่ในบรณชัฏตกหล่นลงไปในแม่น้ำ ซึ่งก็เป็นเรื่องราวที่คนจะต้องจำไว้ในภาวะวิกฤติ เช่นนั้นคือเปิดประตูออกมาแล้วน้ำไม่ขึ้นฝั่ง แต่ที่ไม่ปกติสำหรับคนอเมริกาก็และเป็นตราสารที่ยี่ห้ออันเป็นมหัศจรรย์ที่ให้แก่เขาไม่ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีจนแล้วจนรอด ก็เพราะเขาเห็นว่าเขาน่าเชื่อถือ เขาก็จะสกนการณของเขาซึ่งติดอยู่ในภคชนน้ำตาย เขาลืมนึกไปเลย ไม่คิดจะช่วยเลย ประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่า ถ้าคนอย่างนี้ ในยามวิกฤติหนีเอาตัวรอดอย่างนี้จะเป็นประธานาธิบดีได้อย่างไร ความชื่อหรือตนเอง ชื่อหรือติดอยู่อื่น และชื่อหรือต่อหลักการถูกทอดทิ้งแล้ววิกฤติการณ์ เราชี้ดังมีแผนและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ คุณสติให้อยู่ สกนการณจะบอกถึงที่อยู่ภายในจิตใจที่เรียกว่าคุณธรรม ถ้าคุณธรรมมีอาคมจะใช้สอดส่องกับสกนการณเมื่อไร ทำหน้าที่การใหญ่ สรีระจึงมีวิบุรุษวิเศษศรี แต่สกนการณเราเลือกไม่ได้ ซึ่งก็บอกว่าอย่างที่ว่าเราจะไม่มีต้นกำเนิดไหนทำงานก็ได้ เมื่อท่านเริ่มต้นทำงานไม่ว่าจะไปอยู่ตรงไหนก็ตามถือเป็นการทดสอบตัวท่านเอง ทำให้ดีที่สุด คุณธรรมจริยธรรมจะออกมาตอนนั้น แล้วคนอื่นก็จะเห็นเอง ขอเพียงให้เรากำหนดและเตรียมตนเองให้พร้อมอยู่เสมอ และสิ่งสำคัญที่จะช่วยท่านได้เป็นอย่างดีก็คือ สติ นั่นเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “สติมาปัญญาเกิด สติเกิดโลกก็เกิดปัญญา”

นี่จะเป็นผู้แทนของเราในการใช้อำนาจบริหารกิจการและดูแลรักษาผลประโยชน์ของประเทศโดยตรง เราจึงต้องให้ความสำคัญ ใส่ใจ และพิถีพิถันเลือกสรรผู้ที่มีศีลธรรมและยึดถือความถูกต้องชอบธรรมให้มีโอกาสเข้ามาทำงาน และเมื่อเลือกบุคคลใดเข้าไปแล้วก็ต้องติดตามเฝ้าดู ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของท่านเหล่านี้ต่อไปอย่างใกล้ชิดว่าปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและอย่างดีที่สุดแล้วหรือไม่ ถ้าไม่ ก็ต้องหาทางหักทวง ยิ่งหากมีการทุจริตประพฤติมิชอบก็ต้องหาทางให้เขาพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไปตามวิถีทางที่กฎหมายกำหนดไว้ และเลือกสรรผู้อื่นที่ดีกว่าในโอกาสต่อไป จนได้คนที่ดีที่สุดมาบริหารกิจการบ้านเมือง

๔. การผนึ่กกำลังกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกัน (PROFESSIONAL SOLIDARITY)

เมื่อท่านทั้งหลายได้หมั้นฝึ่กอบรมตนเองให้เป็นผู้ที่ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ท่านยังมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมนี้ หยั่งรากลึกและเจริญงอกงามในจิตใจของผู้คนในสังคมด้วย เริ่มจากในแวดวงวิชาชีพของท่านเอง ด้วยการผนึ่กกำลังกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพช่วยกันดูแลเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยใช้มาตรการทางสังคม คือ ถ้าใครทำดีก็ต้องช่วยกันเชิดชู ยกย่อง และปกป้อง แต่ถ้าใครทำชั่วก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน หากไม่ใช่เรื่องร้ายแรง แต่หากเป็นเรื่องร้ายแรงก็ต้องคว่ำบาตรผู้นั้นจากวงการวิชาชีพเพื่อไม่ให้เขามีโอกาสก่อความเสียหาย ความเดือนร้อนวุ่นวาย หรือความเสื่อมเสียให้กับผู้สุจริตทั้งหลายในวิชาชีพนั้นๆ ได้อีกต่อไป จากนั้นก็ค่อยๆ พัฒนาขึ้นไปในระดับชุมชนจนไปถึงระดับประเทศช่วยกันผนึ่กกำลังของคนในชาติยกย่องเชิดชูคนดีที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม ให้เขาได้มีขวัญและกำลังใจที่จะทำดีต่อไป และหากผู้ใดทำชั่วก็ต้องผนึ่กกำลังกันยับยั้งและป้องปรามไม่ให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสมทำชั่วก่อความเสียหายให้บ้านเมืองอีก การผนึ่กกำลังกันนี้นับเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมให้ยั่งยืน

สืบไป แต่ทั้งนี้การผนีกกำลังต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องชอบธรรมด้วย หากใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมก็เปรียบเสมือนการนำกฎหมายมาใช้ บังคับแทนกฎหมายและกลายเป็นภัยที่อันตรายร้ายแรงได้ เช่น การใช้ระบบ อุปถัมภ์รวมกลุ่มกันเพื่อสนับสนุนพวกพ้องของตนให้ได้เลื่อนยศเลื่อน ตำแหน่งโดยไม่ถูกต้อง หรือการรวมตัวกันปกป้องผู้กระทำผิดไม่ให้อำนาจรับ โทษหรือหาทางให้เขารอดพ้นจากความรับผิดชอบโดยไร้ซึ่งความชอบธรรมตาม กฎหมาย

มาตรการแก้ไขทางจิตใจต่างๆ ที่ผู้เขียนได้เสนอนั้น เป็นการ แก้ไขทั้งทัศนคติและอุปนิสัยของบุคคลซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อาศัยทั้ง ความตั้งใจ ความอดทน และความเสียสละของทุกฝ่าย การพยายามเร่งรัด ด้วยความเข้มแข็งสักปานใดก็ไม่มีทางลัด แต่มาตรการแก้ไขทางจิตใจที่ว่ามา นี้ก็ดูจะเป็นหนทางเดียวที่เราจะแก้ไขวิกฤตการณ์ความเสื่อมโทรมทาง คุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งการดำเนินงานตามมาตรการต่างๆ นั้น เราจำเป็นต้องมีแกนนำที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมอย่างแท้จริงกล้า ช่วยกันจุดดิ่งให้คนส่วนใหญ่ในสังคมเดินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การ ปรองดองเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมสัมฤทธิ์ผลเป็นลำดับไป องค์กร ต่างๆ ที่มีภารกิจในการตรวจสอบและเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมใน สังคมอยู่แล้วอาจจะเป็นแกนนำในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี อาทิ ผู้ตรวจการ แผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศูนย์ ส่งเสริมจริยธรรมของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน หรือองค์กรวิชาชีพ ต่างๆ เช่น สภานายความ เนติบัณฑิตยสภา สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการตุลาการ เป็นต้น องค์กรเหล่านี้สมควรเป็นแกนนำในการรณรงค์ เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการปฏิบัติการเชิงรุก อาจจัดการประชุมสัมมนา ในเรื่องนี้เป็นครั้งคราวอย่างต่อเนื่อง แสดงเจตจำนงไม่ยอมรับการทุจริต ประพฤติมิชอบทั้งปวง พร้อมทั้งยืนยันหยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมให้เป็น อุดมการณ์อันสูงสุดของสังคม

เราจำเป็นต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันนี้ ผลักดันให้มาตรการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเป็นวาระแห่งชาติ จัดทำแผนการพัฒนาในเรื่องนี้ให้ครอบคลุมทุกระดับและทุกภาคส่วน มุ่งเน้นที่การปลูกฝังและรณรงค์ให้ประชาชนยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมทั้งในชีวิตส่วนตัวและในชีวิตการทำงาน และเพื่อการนี้ภาครัฐต้องเข้ามาส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มบุคคลขึ้นจากหลายๆ ฝ่ายเพื่อรณรงค์เรื่องนี้อย่างจริงจัง และขยายพันธกิจขององค์กรให้มีเครือข่ายครอบคลุมทั่วทั้งประเทศเพื่อรองรับการปฏิบัติการตามแผนงานในอนาคต หากทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมและร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างแข็งขันแล้ว แม้หนทางจะยาวไกลและยากเข็ญสักเพียงใด ผู้เขียนก็เชื่อแน่ว่าเราจะนำพาประเทศไทยพ้นวิกฤติไปได้อย่างแน่นอน

ท้ายนี้ ผู้เขียนขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดหนึ่งมาให้ท่านได้ยึดถือเป็นแรงบันดาลใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการยืนหยัดยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ความว่า^{๑๒}

“ในการดำเนินชีวิตของเรานั้น เราต้องข่มใจไม่กระทำการใดๆ ที่เรารู้สึกด้วยใจจริงว่าชั่ว ว่าเสื่อม เราต้องฝืนต้องต้านความคิดและความประพฤติทุกอย่างที่รู้สึกว่าจะขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำการที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม ถ้าเราพร้อมกันทำเช่นนี้ให้ได้จริงๆ ให้ผลของความดีบังเกิดมากขึ้นๆ ก็จะช่วยค้ำจุนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมลงไป และจะช่วยให้ฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ”

^{๑๒} พระราชดำรัสพระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๒ ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๓

บทความเรื่อง

การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร

จัดทำโดย

สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม ชั้น ๙

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕

ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารบี

เลขที่ ๑๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๙๒๓๐

โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๘๓๗๓

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารบี ชั้น ๕ เลขที่ ๑๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่

กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๙๑๐๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๓๔๑

สายด่วน ๑๖๗๖ (โทรฟรีทั่วประเทศ)

www.ombudsman.go.th

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ย. ๒๕๕๓	จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธ.ค. ๒๕๕๓	จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ มี.ค. ๒๕๕๔	จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๔ ก.พ. ๒๕๕๕	จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

บ 25628

BJ
1533.158
ธ515บ
2555

ธานินทร์ กรัยวิเชียร.
บทความพิเศษเรื่อง "การ
ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม"

บ 25628

BJ
1533.158
ธ515บ
2555

ธานินทร์ กรัยวิเชียร.
บทความพิเศษเรื่อง "การ
ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม"

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ศูนย์ราชการพลับพลาที่ราชบพิธ ๘๐ พระยา ๕ ชั้นพลาท ๒๕๕๐

อาคารบี ชั้น ๕ เลขที่ ๘๒๐ ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๙๑๐๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๘๘๘

สายด่วน ๑๖๗๖ (โทรฟรีทั่วประเทศ)

www.ombudsman.go.th